

УДК 329.01:[321.7:316.323.72"713"]

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ МІЖПАРТІЙНИХ ВЗАЄМОДІЙ В УКРАЇНІ

Ірина Хомин

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
філософський факультет, кафедра теорії та історії політичної науки,
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна
e-mail: irynakostiv@mail.ru*

Проаналізовано праці вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені становленню та функціонуванню політичних партій у посткомуністичних суспільствах, зокрема в Україні. Визначено проблеми, які потребують подальших досліджень нових процесів та явищ в партійній сфері, актуалізованих у суспільно-політичній практиці сьогодення, а також взаємодію партій, принципи комунікацій між ними в посткомуністичних суспільствах.

Ключові слова: політичні партії, демократія, трансформація, міжпартійна взаємодія, партійна система, багатопартійність.

Внутрішнім виміром перехідного періоду є системна трансформація, тобто перехід до нової якості суспільної організації. Невід'ємна складова суспільних трансформацій, що забезпечує демократизацію суспільства, – становлення й інституціоналізація політичного плюралізму: формування багатопартійної системи, в межах якої кожна з партій змушена виборювати владу в умовах конкуренції. Ця ситуація кардинально відрізняє посткомуністичні партії від їхніх попередників — тоталітарних або авторитарних партій, що такої конкуренції не знали, незалежно від шляху, яким вони прийшли до влади – парламентським чи збройним. Прищеплення морально-психологічної установки демократичного світогляду, котра полягає у тому, що виборці реально обирають і владу, і завтрашні соціально-економічні умови власного існування, – одна з ключових проблем становлення громадянського суспільства, самої політичної системи держави. Формування багатопартійності в посткомуністичних суспільствах, зокрема в Україні, актуалізує дослідження міжпартійних взаємодій та інституціоналізації принципів та процедур комунікації політичних партій.

Метою статті є з'ясувати стан вивчення міжпартійної взаємодії у розвідках українських і зарубіжних науковців, особливостей цих взаємодій в країнах, які трансформуються.

Після проголошення незалежності України з'явилися дослідження, котрі дають певне уявлення про розвиток партієтворення у пострадянський період. Серед праць українських політологів, що безпосередньо стосуються проблеми нашого дослідження, вирізнямо монографії, підручники і статті В. Андрущенко, А. Білоуса, І. Варзара, С. Вовканича, Є. Головахи, М. Головатого, О. Гриніва, В. Журавського, В. Зайцева, А. Колодій, О. Красівського, В. Кременя, М. Кугутяка, В. Полохала, В. Потульницького,

А. Романюка, М. Слюсаревського, М. Томенка, В. Трипольського, В. Хмелька, Н. Черниш, Ю. Шаповала, Ю. Шведи, Л. Шкляра, О. Якуби та ін. Ці праці дають змогу сформулювати уявлення про витоки процесів становлення багатопартійності в Україні, роль політичних партій у політичній системі суспільства перехідного періоду. Трансформаційні перетворення українського суспільства, пов'язані зі становленням нової політичної системи, досліджуються на загальнонаціональному і на регіональному рівнях.

У трансформаційних суспільствах політичні процеси особливо динамічні. З одного боку, автократія чи тоталітаризм (наприклад, СРСР) передбачає практичну відсутність інституціалізованої політичної конкуренції, боротьби ідей, суперництва харизматичних партійних лідерів і под. З іншого боку – усталена демократія також не характеризується активним партієтворенням, висуненням партійних лідерів, творенням нових союзів і блоків між політичними силами. Багато старих демократій узагалі мають біпартійну систему (США, Велика Британія), що, безсумнівно, також стримує динаміку політичного процесу. Трансформаційні суспільства мають інші характеристики. Наприклад, у посткомуністичній Польщі упродовж 90-х років ХХ ст. виникли понад 200 політичних партій. Число зареєстрованих партій в Україні також уже впевнено перевищує 180.

Водночас не всі трансформаційні суспільства характеризуються демократичністю й активним партієтворенням. Низка пострадянських держав, котрі цілком можна зарахувати до трансформаційних (перехідних), засвідчують антидемократичний шлях розвитку, і процеси впливу незалежних партійних структур та їхніх лідерів на політичні процеси різко обмежені. Такий шлях проходять колишні радянські республіки Середньої Азії та Закавказзя, трансформаційні суспільства на Близькому й Середньому Сході.

Сучасна дискусія стосовно процесу і механізмів трансформації суспільств ведеться у рамках численних наукових форумів. Вагомий внесок у розуміння сутності та механізмів посткомуністичних перетворень вносять теорія трансформаційної структури Т. Заславської (трансформація соціальної структури; передбачає зміну, перетворення її істотних рис; для з'ясування особливостей трансформаційних процесів у сучасному українському суспільстві необхідно зіставити їх із попереднім станом суспільства), концепція залежного пострадянського розвитку Д. Старка і Л. Брюста (ідея неминучості великих інтеграційних процесів; підкреслювалось значення «старих цінностей», відтворюваних за допомогою соціокультурних мереж та здатних змінити вектор постсоціалістичної трансформації), теорія хаотичного капіталізму Д. Лейна, діяльнісно-структурна парадигма класотворення О. Куценко [4, с. 82–83]. Ці концепції визначають поле дослідження процесів у трансформаційних суспільствах, визначаючи основні компоненти теоретичного й емпіричного аналізу. Серед таких компонентів одним із центральних, на погляд вітчизняної дослідниці С. Бабенко, є поняття «соціального механізму» трансформації тієї рушійної сили, яка забезпечує інтерфейс (взаємодія та взаємне структурування агентів і структур) структурних можливостей і обмежень суспільства й акторів (групових та індивідуальних суб'єктів суспільного процесу), а також поняття «соціокультурний потенціал», що становить соціокультурне джерело функціонування соціального механізму трансформації [9, с. 24].

Як вияв організованого політичного плюралізму багатопартійність є одним з найбільш ранніх елементів демократичного інституційного дизайну в перехідному суспільстві [10]. Проте інтенсивність і швидкість реальної інституціалізації партій і партійних систем (це не одне й те саме) має суттєві відмінності в різних перехідних суспільствах і на різних етапах демократичної трансформації.

Теоретико-правові основи організації та діяльності політичних партій в Україні, їхня роль у становленні в нашій державі громадянського суспільства вивчає О. Гейда [5], комплексно аналізуючи сукупність законодавчих актів (законів і підзаконних актів), котрі регламентують діяльність політичних партій на всіх етапах її існування та становлять правові основи взаємодії партії та держави, партії й інших суб'єктів політичної системи. Особливу увагу автор присвячує політичним партіям у посттоталітарних країнах, які сприяють розвитку громадянського суспільства, утвердженню прав і свобод людини та громадянина. В Україні, де відбуваються складні й суперечливі процеси політичної трансформації у напрямі будівництва демократичного державного ладу, багатопартійність і породжена нею політична конкуренція – необхідна умова та гарантія нормального функціонування демократичних механізмів влади, забезпечення конституційних прав громадян. За таких умов Українська держава мусить надавати законодавчу підтримку партіям, тобто створювати найсприятливіший режим правового регулювання їхньої діяльності, залучати заохочувальні засоби державної підтримки та ін. Зазначені автором положення актуалізують проблему правового регулювання діяльності політичних партій в Україні.

Питання партієтворення в політичній системі перехідного періоду нашої держави стали предметом аналізу дисертаційного дослідження В. Базіва «Партії в політичній системі перехідного періоду: українська практика і світовий досвід». На основі значного фактологічного матеріалу архівів і державної статистики, а також праць вітчизняних і зарубіжних учених проаналізовано особливості партій в умовах тоталітарного і демократичного режимів, генеза нинішніх політичних партій в Україні. Запропоновано їхню типологізацію. Автор вважає: результати парламентських виборів за змішаною виборчою системою в загальнодержавному і регіональному масштабах не сприяли оптимізації партійної структуралізації парламенту, оскільки це потребує адаптації досвіду інших держав [3]. На думку вченого, дослідження проблеми партієтворення в Україні зумовлене ще й тим, що воно залежить від особливостей історичного розвитку різних регіонів, наслідком чого є неоднаковий рівень національної свідомості населення. Для прикладу В. Базів зазначає: у Східному регіоні більшість населення схиляється до комуністичного варіанта виходу з кризового стану, а в Західному – певну підтримку має протилежна, національна орієнтація, бо в людей ще збереглася пам'ять про національно-визвольну боротьбу в період війни та перші повоєнні роки, сталінські репресії, від котрих постраждала значна частина населення.

Партійна комунікація становить невіддільну частину процесу партієтворення та розвитку партійних сил у будь-якій демократичній країні. Проблематика партійної і

міжпартійної взаємодії й комунікації перебуває у полі зору таких науковців В. Бебика, Ю. Ганжурова, О. Гриценка.

Партійна система безпосередньо пов'язана з виборчою системою. Короткий Оксфордський політичний словник визначає: «Партійна система — це сукупність усіх значущих партій у країні, їхня взаємодія і (часом) виборча система та прихильність виборців, які формують її». У цьому плані дуже важливим для України є науково доведена принципова несумісність багатопартійної системи пропорційного представництва з президентською (дещо меншою мірою — президентсько-парламентською) формою державного режиму. Відомий американський дослідник М. Уоллерстайн сформулював наслідки чотирьох можливих варіантів сполучення форм правління в державі, партійної та виборчої системи [13]. До дієздатних і таких, котрі гарантують політичну стабільність, він зарахував:

1. Парламентську форму правління з мажоритарною системою – варіант, що забезпечує існування сильного уряду, але слабкої партійної системи. За такого сполучення мажоритарна система, на думку вченого, обмежує кількість конкуруючих партій, надає найвпливовішій з них значно більшу (порівняно із набраними на виборах голосами) кількість місць у парламенті.

2. Президентську форму правління та мажоритарну виборчу систему, які передбачають слабкість партій і партійних систем і сильну виконавчу владу, за якої партії обраного президента не обов'язково одночасно мати більшість у парламенті (такий варіант працює лише в двох сучасних країнах світу – США та Філіппінах).

3. Парламентську форму правління з використанням пропорційної виборчої системи, що обумовлює сильну багатопартійну партійну систему й найчастіше приводить до влади коаліційні уряди, відтак визнається найдемократичнішою через забезпечення політичного представництва у владі навіть невеликим суспільним групам і прошаркам.

Грунтовно дослідила структурні елементи партійної системи Л. Дунаєва. До таких елементів вона зарахувала партії, формальні правила взаємовідносин між ними й іншими суб'єктами партійно-політичного життя:

– партії пов'язані механізмами присвоєння, наступності, розподілу і здійснення державної влади та впливу на її діяльність;

– відносини між суб'єктами партійної системи й особливо між правлячою партією (коаліцією) і опозиційною партією;

– сукупність політичних і правових норм, котрі регулюють відносини у партійній системі, а також на всьому партійно-політичному полі [6].

Водночас, порівняно з політичними партіями, власне інститут партійного лідерства поки що не знайшов комплексного розкриття у фундаментальних дослідженнях. Серед основних причин вказаного виокремимо відносно незначний період часу, упродовж якого існує партійна система України. Крім того, чимало дослідників вивчали партійне лідерство насамперед у контексті лідерства політичного. Серед них – В.В. Корнієнко, І. Д. Похило, В. В. Добіжа, Н. Ю. Ротар та інші науковці. Хоча зауважимо: більшість політичних партій в Україні – лідерські, орієнтовані на особу та бренд лідера, тому відображення цієї проблеми в політологічних дослідженнях є

важливим елементом української партології. Тенденції структуризації вітчизняних політичних партій і процеси активного партієтворення в умовах політичної конкуренції та парламентаризму відображені в публікаціях з питань саме партійного лідерства. Безперечно, цей процес буде мати тенденцію до динамізації. З-поміж існуючих досліджень ролі партійних лідерів у політичних процесах в Україні вирізняються статті Е. Іпатова, В. Павловського, М. Мораря, навчальний посібник «Політичні партії як суб'єкт формування політико-управлінської еліти в умовах політичної модернізації» за редакцією Е. Афоніна [12]. У РФ 2001 р. вийшло друком описове дослідження Російського інституту стратегічних досліджень «Політичні партії та лідери у Верховній Раді України (1998–2000)».

Перше десятиріччя XXI ст. увійшло в історію як час активного становлення багатопартійної політичної системи в Україні. Формування партій у нашій державі пов'язане з динамічним розвитком громадських організацій і рухів, метою котрих є участь у системі управління суспільством та взяття на себе відповідальності за результати цієї діяльності. Відповідно до положень Конституції України, політичні партії та їхні лідери відіграють дедалі помітнішу роль у суспільно-політичному житті країни. Основний Закон визначає засади організації та діяльності політичних партій. Зокрема, стаття 15 Конституції України встановлює принцип політичної й ідеологічної багатоманітності суспільного життя в Україні. Вона також гарантує свободу політичної діяльності, не заборону Конституцією і чинними законами України. Ст. 36 Основного закону передбачає і гарантує право громадян України на свободу об'єднання у політичні партії для здійснення та захисту своїх прав і свобод, задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, установлених державою в інтересах національної безпеки і збереження громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. Ця ж стаття визначає головну мету діяльності партій: сприяння формуванню та вираженню політичної волі громадян, зокрема участь у виборах.

Взаємообумовленість партійних лідерів розглядається як взаємний вплив одних лідерів політичних партій на інших. На думку вітчизняних дослідників, зокрема Е. Афоніна, джерела такої взаємообумовленості очевидні й відповідають сутності політичного процесу, що передбачає тісні контакти різної інтенсивності між усіма політичними силами [14, с. 278]. Отже, жоден партійний лідер не може перебувати в ізоляції (керівники «правлячої партії» – не виняток) від впливів лідерів інших партій. Це підтверджує практично вся історія парламентських коаліцій в Україні — і коаліція лівих сил 1998 р., і «помаранчева коаліція» зразка 2004–2005 рр., і «стабілізаційна коаліція», яка існувала від літа 2006 до осені 2007 рр. Партійні лідери змушені погодитися на перемовини, знаходити певні спільні принципи й узгоджувати свою тактику.

Наслідком взаємообумовленості партійних лідерів та їхніх організацій є створення партійних систем, котрі становлять сукупність стійких зв'язків і відносин партій різного типу одна з одною, а також з державою й іншими інститутами влади [9, с. 88]. До чинників впливу на формування партійних систем, передовсім, зараховують:

характер соціальної структури суспільства, чинне законодавство (насамперед виборчі закони) та соціокультурні традиції. Так, традиційно в Україні значний відсоток населення становили жителі сільської місцевості. У зв'язку з цим характерним виявилось активне формування аграрних партій та взаємообумовленість діяльності їхніх лідерів із представниками партій лівих ідеологій (соціалісти, прогресивні соціалісти, комуністи тощо). Наразі в Україні, попри економічні негаразди, із різною динамікою формується середня верства. Тому на часі консолідація партійних лідерів тих політичних організацій, котрі представляють його інтереси.

Взаємообумовленість партійних лідерів передбачає наявність певних спільних принципів. Загалом принцип можна визначити як норму поведінки, що може бути загальною (моральною) і приватною (особливою).

На нашу думку, іноді партійному лідерові доцільно чітко дотримуватись певних політичних принципів, а за необхідності – зберегти політичну єдність тоді, коли певні принципи стимулюють відцентрові тенденції. Якби політичні принципи зберігалися б у незмінній формі, ймовірним результатом було б сектантство, оскільки виявилася б була б лише невелика частина «правовірних» партійців, що підтримують політичну практику, засновану на такого роду «непохитних» принципах [9, с. 111]. Для того, щоб уникнути подібної ситуації, партійний лідер повинен мати свободу у трактуванні того, як політичні принципи сформульовані, інтерпретуються та фактично застосовуються.

Отже, політична інтеграція зазвичай потребує комбінації твердої принципової позиції й політичної гнучкості в такій пропорції, щоби поведінка партійного лідера була морально послідовною. Зауважуючи необхідність використання особливостей політичного моменту, лідерові потрібно мати відповідну мотивацію і ґрунтувати діяльність на чітких принципах.

Аналіз основних засад функціонування та співробітництва українських партійних лідерів допоміг нам виокремити такі принципи їхньої взаємообумовленості: політична й ідеологічна багатоманітність; конкурентність; толерантність; системність.

Принцип політичної й ідеологічної багатоманітності вимагає від партійних лідерів передбачення можливості налагодження такого формату відносин з іншими партійними структурами, який би ґрунтувався на позаідеологічній платформі. Безперечно, партійні союзи зазвичай формуються на підставі схожості ідеологій. Водночас партійні лідери, згідно з принципом багатоманітності, не можуть відкидати налагодження контактів, проведення перемовин, «круглих столів» з представниками партій іншого ідеологічного спектра. Упродовж останніх років це має місце і в Україні, де у Верховній Раді на постійній основі здійснюються консультації всіх парламентських фракцій, а до опозиції після президентських виборів 2010 р. потрапляють партійні сили найрізноманітнішого ідеологічного спрямування.

Принцип конкурентності передбачає неодмінну наявність політичної конкуренції різних форм, видів і гостроти між представниками різних партійних сил [11, с. 166]. На думку німецького дослідника В. Зульцбаха, саме конкуренція (між політичними партіями також) – найбільш характерна для країн, котрі обрали демократичний шлях розвитку суспільства [8]. Залежно від особливостей відносин між партійними лідерами,

конкурентний характер їхньої взаємообумовленості визначається переліком тих питань («проблемних вимірів»), які стають джерелом політичних розбіжностей між ними. У сучасній політологічній науці вирізняють 7 типів проблемних вимірів, до котрих належать: культурно-етнічні проблеми; суперечності між державою й церквою; містом і селом; соціально-економічні протиріччя; проблеми, пов'язані з підтримкою режиму; зовнішньополітичні та, відносно нові, проблеми поширення постматеріальних цінностей [4, с. 117].

Принцип толерантності передбачає сприйняття та взаємне визнання один одного лідерами різних політичних партій. Він виявляється істотно залежним від характеру структури суспільства. Якщо соціальна структура суспільства пронизана полярними суперечностями між тими або іншими стратами, то й відносини між партійними лідерами різних ідеологій матимуть конфліктний характер, лише підігриваючи напруженість суспільних відносин. Але тоді, коли соціальні групи орієнтуються на єдину систему цінностей та ідеалів, то й партійна система та відносини між її лідерами буде характеризуватися м'якшими і толерантнішими формами міжпартійних і партійно-державних відносин. Додамо: у суспільствах із розмаїтістю культур і мов, численними каналами й інститутами вираження соціальних, національних, релігійних та інших інтересів зазвичай існує більше передумов для реалізації принципу толерантності у відносинах всередині багатопартійної системи.

Принцип системності виявляється у тому, що партійні лідери, як уже зазначалося, під час взаємодії з іншими політичними силами прагнуть до встановлення з ними певного виду систем відносин. Основна мета зазначеного – завоювання й утримання електоральної підтримки. Такі партійні системи, на думку французького дослідника М. Дюверже, складаються з перевагою гетерогенної (означає боротьбу партій за різні сегменти електорату) або гомогенної (передбачає їхнє змагання за ті самі прошарки електорату) конкуренції [7, с. 223]. Отже, залежно від характеру міжпартійної конкуренції, зміст партійних систем формується під впливом:

– різного типу ситуативних союзів, тобто короткострокових об'єднань партій для розв'язання лише певних завдань, коли головну роль беруть на себе партійні еліти, а думка рядових членів не враховується (були популярні в українському парламенті під час невдалого формування «демократичної коаліції» від квітня до липня 2006 р.);

– блоків, тобто ієрархічних союзів, де взаємодіють три види партнерів: гегемони, котрі нав'язують іншим членам блоку свої головні цінності, інтереси й цілі; партії «другого плану», що входять у ці союзи, блоки на умовах лідерів; «партії-реле», які залежніші від основних «гравців» і надають союзу масштабнішого характеру;

– коаліцій, тобто довгострокових об'єднань, сформованих на засадах раціональних уявлень про можливості партнерів забезпечити подальші політичні успіхи (в українському політикумі таких довгострокових об'єднань ще не існує).

Зазначимо також: тактика вітчизняних партійних лідерів значно пов'язана з організацією їхніми політичними силами передвиборчих кампаній. Тому є підстави виокремити передвиборчу тактику партійних лідерів, яка безпосередньо пов'язана з

політичним становищем партії, встановленими нею цілями та політичною ситуацією, що визначає політичну кон'юнктуру в момент виборів. Окрім того, названа тактика партії обумовлена переважно її політичною історією і не може довільно змінюватися від одного виборчого циклу до іншого тільки залежно від політичної кон'юнктури.

Водночас багато дослідників стверджують про все ще існуючу недосконалість виборчого законодавства України у цій сфері [1; 4]. Відповідно принципи й тактика партійних лідерів під час передвиборчих кампаній і після них здійснюється насамперед на ґрунті політичної доцільності, певних кон'юнктурних і суб'єктивних міркувань і в значній мірі не закріплені законодавчо. Відтак для того, щоб остаточно усталити основні принципи й засади взаємодії партійних лідерів України, їхніх політичних сил і також вирішити більшість проблем недосконалості українського виборчого законодавства, наша держава потребує розроблення й прийняття Виборчого кодексу України. У процесі його підготовки і могли б реалізувати перелічені принципи, котрі мають взаємообумовлювати діяльність сучасних партійних лідерів нашої держави.

Однак відомо, що реальний формат взаємодії вітчизняних партійних сил подекуди, на жаль, унеможливує наявність будь-яких принципів, а тактика політичної боротьби та політичного протистояння вирізняється відсутністю принципових засад толерантності, конкурентності, рівних можливостей та інших положень демократичного політичного процесу, що призводить до появи інших суб'єктивних принципів, котрі не мають нічого спільного із засадами цивілізованої конкуренції та парламентаризму (псевдопринципи виправданого свавілля, корумпованості, лобізму тощо).

Отже, складові тактики українських партійних лідерів, на наш погляд, такі:

- побудова коаліції;
- розширення мережі;
- контроль за прийняттям рішень у коаліції.

Загалом перспективи використання результатів дослідження взаємообумовленості тактики і принципів керівників політичних партій (в сучасному, минулому та прогнозованому майбутньому України), на нашу думку, полягають у:

– залученні їх до творення довгострокових прогнозів вітчизняного партієтворення та партійного співробітництва, які можуть розроблятися вітчизняними аналітичними центрами;

– застосуванні під час формулювання та розроблення принципових засадничих положень програмних документів нових і традиційних партій українського політикуму, особливо у частині впливу взаємодії організації із зовнішнім партійним середовищем;

– врахуванні у процесі перемовин між партійними лідерами задля вироблення спільних принципів і основ діяльності; між ідеологічними противниками – партіями лівого/правого крила, а також конкурентами на одному електоральному полі.

Здійснений нами аналіз дає підстави дійти висновку, що на сьогодні відчувається нестача теоретичних узагальнень щодо власне міжпартійної взаємодії у суспільствах, що трансформуються, і в Україні зокрема. Практично відсутні дослідження особливостей побудови партійних союзів і коаліцій у нашій державі і, чинників мотивації об'єднання й принципів їхньої взаємодії та комунікації. За ретельнішого вивчення цієї тематики і

вироблення певної схеми ефективної взаємодії між партіями можна було б сподіватися на позитивні зрушення в політико-правовій системі України.

Список використаної літератури

1. *Адашис Л. І.* Політичні партії як суб'єкти виборчого процесу на виборах народних депутатів України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / Л. І. Адашис. – Хр., 2010. – С. 20.
2. *Ашкеров А. Ю.* Основы теории политических партий / А. Ю. Ашкеров, С. Е. Заславский (ред.). – М. : Европа, 2007. – 261 с.
3. *Базів В. А.* Партії в політичній системі перехідного періоду: українська практика і світовий досвід : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / В. А. Базів. – Л., 1999. – 18 с.
4. *Білоус А. О.* Політико-правові системи: світ і Україна / А. О. Білоус. – К. : АМУПП, 1997. – 200 с.
5. *Гейда О. В.* Теоретико-правові основи організації та діяльності політичних партій в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридичних наук / О. В. Гейда. – Хр., 2005.
6. *Дунаєва Л. М.* Партійна система в умовах модернізації суспільства: світовий досвід і Україна : дис. канд. політ. наук. / Л. М. Дунаєва. – К., 2001. – 191 с.
7. *Дюверже М.* Политические партии / М. Дюверже : пер. с франц. – М. : Академический Проект, 2002. – 234 с.
8. *Зульцбах В.* Основы образования политических партий / В. Зульцбах. – М. : Европа, 2006. – 297 с.
9. *Іпатов Е. Ф.* Реалії та суперечності партійного лідерства в українському суспільстві: політологічний аспект / Е. Ф. Іпатов, В. В. Павловський // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право: Зб. наук. праць. – К. : ІВЦ «Політехніка», 2010. – № 1 (5). – С. 13–17.
10. *Колодій А. Ф.* Багатопартійність і демократизація в Україні: висхідні на низхідні тренди в роки незалежності : доповідь на міжнародній науково-практичній конференції «Партійна система сучасної України: еволюція, тенденції та перспективи розвитку» 24–25 листопада 2011 / А. Ф. Колодій. – Київ, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень, 2011.
11. *Морарь М. В.* Порівняльний аналіз понять «політичний лідер» та «партійний лідер» / М. В. Морарь // Дні науки філософського факультету-2010: Міжнародна наукова конференція (21–22 квітня 2010 року): матеріали доповідей та виступів. – К., 2010. – Ч. ІХ. – С. 74–77.
12. Політичні партії як суб'єкт формування політико-управлінської еліти в умовах політичної модернізації : навч. посіб. / Е. А. Афонін, Ю. С. Ганжуров, О. І. Крюков, А. Ю. Мартинов, В. В. Лісничий, О. В. Радченко; Нац. акад. держ. упр. при

- Президентів України, Укр. т-во сприяння соц. інноваціям. – К. : Парлам. вид-во, 2008. – 416 с.
13. Уоллерстайн М. Избирательные системы, партии и политическая стабильность / М. Уоллерстайн // Полис. – 1992. – № 6. – С. 156–162.
14. Шведа Ю. Р. Теорія політичних партій та партійних систем : Навч. посібник / Ю. Р. Шведа. – Львів : Тріада плюс, 2004. – 528 с.

Стаття надійшла до редколегії 28.05.2014

Прийнята до друку 20.06.2014

THEORETICAL ASPECTS OF ANALYSIS OF INTER-PARTIES` INTERACTIONS IN UKRAINE

Iryna Chomyn

*Lviv national university of Ivan Franko
Philosophical faculty, department of theory and history of political science,
Universytets`ka str. 1, 79 000, Lviv, Ukraine
e-mail: irynakostiv@mail.ru*

The works of domestic and foreign researchers dedicated to the establishment and functioning of political parties in post-communist societies and Ukraine in particular are analyzed. Some issues requiring further research of new processes and occurrence in the parties` area, updated in the social and political practices of the presence are defined. The interaction of parties, the principles of communication between them in post-communist societies are highlighted as well.

Key words: political parties, democracy, transformation, inter-party cooperation, the party system, the multiparty system.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ АНАЛИЗА МЕЖПАРТИЙНЫХ ВЗАИМОДЕЙСТВИЙ В УКРАИНЕ

Ирина Хомин

*Львовский национальный университет имени Ивана Франка,
философский факультет, кафедра теории и истории политической науки,
ул. Университетская, 1, 79000, м. Львов, Украина
e-mail: irynakostiv@mail.ru*

Анализируются труды отечественных и зарубежных ученых, посвященные становлению и функционированию политических партий в посткоммунистических обществах, в частности в Украине. Определяются проблемы, которые нуждаются в последующих исследованиях новых процессов и явлений в партийной сфере, актуализированных в общественно-политической

практике настоящего, а также взаимодействие партий, принципы коммуникаций между ними в посткоммунистических обществах.

Ключевые слова: политические партии, демократия, трансформация, межпартийное взаимодействие, партийная система, многопартийность.
